ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բաւական չէ միայն ճառեր խօսել. Դպրոցական զբօսանքներ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Սովալների օգտին. Նամակ Բաքուից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կրօնափոխութիւն Սղերդի մէջ. Տեղեկութիւններ Թիւրքաց Հայաստանից. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Վաշխառուները և Թիւրքահայ մշակները Կովկասում.

ԲԱՒԱԿԱՆ ՉԷ ՄԻԱՅՆ ՃԱՌԵՐ ԽՕՍԵԼ

Այն միջոցին, երբ մեր ձայնաւորները քաղաքային դումայի փառաւոր դահլիճը թնդացնում են գեղեցիկ ճառերով, այն միջոցին, երբ յանուն քաղաքի, յանուն ազգաբնակութեան շահերի՝ ձայնաւորները ապշեցնում են միամիտներին իրանց հռետորական տաղանդով, իրանց շատախօսական հանճարով, նոյն միջոցին օրվայ նորութիւնը կազմում է տների քանդվելը, աւերակների կոյտերը, և այդ կոյտերի տակ մի քանի թշուառների դիակներ, պլանդակված մարմինները...

Մի տեղ նոր շինված տունն է տապալվում, և միայն պատահմամբ, միայն բաղդի բերմամբ՝ մարդկային զոհեր չէ տանում. մի այլ տեղ հին, խարխուլ տունն է փլչում, իր աւերակների տակ թողնելով բազմաթիւ անկեցներ. երրորդ տեղ վիթխարի պատն է վայր գլորվում, իր կոյտերի տակ թողնելով հեռու աշխարհներից եկած, ամբողջ ընտանիքների ապաւէն, օտարական մշակներին, և այլն, և այլն, և այլն...

Իսկ մեր ձայնաւորները ճառեր են խօսում...

Եւ միթէ սա առաջին դէպքն է, կամ երկրորդը, կամ նոյն իսկ տասներորդը: Մի երկու տարի առաջ, ջրօրհնեաց փառաւոր հանդիսի օրը, կամուրջը փլվեց, ջրի ալիքներին զոհ բերելով տասնեակ մարդիկ, բազմաթիւ ընտանիքների միակ յոյսն ու ապաւէնը: Մի ուրիշ անգամ, քաղաքի յետ ընկած թաղերում, հին տների փլատակների տակ զոհ գնացին աղքատ, չքաւոր, անկեցները, մի այլ անգամ աշխատաւոր մշակները հողի տակ թաղվեցին բահն ու բրիչը ձեռքներին,—և մենք, դժբաղդ քաղաքացիներս, ականատես ենք, թէ ինչպէս այդ աղէտները դառնում են տարուց տարի կրկնվող, սովորական...

Իսկ ձայնաւորները շարունակում են ճառեր խօսել...

Ամառը գալիս է.—քաղաքի փողոցները, գարնան անանցնելի ցեխերից յետոյ, ծածկվում են անտանելի թօզով. քաղաքի յետ ընկած փողոցների իւրաքանչիւրի վրա խարխուլ, կիսաքանդ տները ամեն րոպէ սպառնում են փլվել և տակը թողնել անմեղ անցորդին, կամ աղքատ անկեցին. քաղաքային շուկաներում մսավաճառները և մրգավաճառները ամեն օր բնակիչներին համեցէք են անում հոտած, փթած մրթերքներ և մրգեղէն. յուլիսեան շոգ օրերին, ինչպէս շատ անգամ տեսել և փորձել ենք, քաղաքային ջրանցքը անընդունակ կը դառնայ ջուր տալու՝ խմելու, կամ փողոցները ջրելու համար. հասարակական այգիները, որտեղ ազգաբնակութիւնը ամառվայ տօթին մի փոքր շունչ էր քաշում, զբօսանքի էր գնում, փչացրած, ծառերը կտրտած, ամայի են դարձրած, իսկ մեր քաղաքային վարչութիւնը այդ բոլորը թողած, այդ ամենը մոռացած, ամիսներով զբաղվում է մի քարտուղարի ընտրութեան հարցով, կամ մի աննշան կանցելարիական հարցով...

Քաղաքային վարչութեան անհոգութեան, աններելի անփոյթութեան պատճառով, քաղաքային մի աչագին տարածութեան հող մասնաւոր մարդիկ տիրապետում են, ամիսների ընթացքում այդ հողի վրա տըներ են շինվում, շինութիւններ են կառուցանվում, գոյանում է մի ամբողջ թաղ,—ոչ վարչութիւնը և ոչ դուման ոչինչ չը գիտեն... Եւ ահա մի գեղեցիկ օր նոյն անփոյթ, անհոգ քաղաքային վարչութիւնը կատաղի հրաման է արձակում քանդել այդ ամբողջ թաղը, այդ „Նախալովկան“, զրկել տասնեակ ընտանիքներ իրանց աշխատանքի արդիւնքից, իրանց քրտինքով կառուցած խրճիթներից, ասելով նրանց. „գնացէք, ուր կամենում էք, ապրեցէք, որտեղ կամենում էք...“ ցցելով բազմաթիւ ընտանիքներ յետին չքաւորութեան մէջ...

Իսկ ձայնաւորները ճառեր են խօսում...

Քաղաքը ձեզ ճառեր խօսելու համար չէ ընտրել, պարոններ: Շատ չենք պահանջում այն եռանդը, որ դուք գործ էք դնում ընտրողական ագիտացիայի ժամանակ, այն ոգևորութիւնը, որ ցոյց էք տալիս դումայում ճառեր խօսելիս, բաժանեցէք տասը մասի, դրա մի մասը, լուրջ կերպով, խելացի կերպով գործ դրէք քաղաքի կենսական շահերի համար, բնակիչների առօրեայ պէտքերի համար,—և ամբողջ ազգաբնակութիւնը կօրհնի ձեր կեանքը, ձեր ընտրութիւնը, ձեր գործունէութիւնը:

Ձեզ չեն ընտրել միայն ճ ա ռ ե ր խօսելու համար: Գործ կատարեցէք: Դուման խ օ ս ա ր ա ն չէ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔՆԵՐ

Մեր պատանիները, աւարտելով դպրոցը, յաճախ զուրկ են լինում գ ի տ ո ղ ո ւ թ ե ա ն ը ն դ ո ւ ն ա կ ո ւ թ ի ւ ն ի ց, անկարող են լինում իրական կեանքի փաստերը և երևոյթները նկատել և հասկանալ, կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող զանազան յարաբերութիւնների ըմբռնել:

Այդ դպրոցը չէ կարողանում աշակերտների դիտողութեան ընդունակութիւնը զարգացնել, չէ սովորեցնում ուսումնասիրել բնութիւնը և գնահատել կեանքի երևոյթները:

Ի հարկէ, դպրոցը անկարող է կեանքի հետ շփման մեծ փորձեր անել, բայց նա պարտաւոր է աշակերտներին վարժեցնել իրական երևոյթներն ըմբռնել, ուսումնասիրել այն չափով, որչափ դա հնարաւոր է դըպրոցական կեանքի մէջ: Դասաւանդութեան եղանակի, շարադրութեան թեմաների ընտրութեան նպատակայարմարութիւնից կախված է գործի աջողութիւնը:

Այդ գործին կարող են նպաստել յայտնի չափով և դ պ ր ո ց ա կ ա ն զ բ օ ս ա ն ք ն ե ր ը, եթէ սրանք կատարվեն որոշ ծրագրով և ուղղութեամբ:

Զբօսանքների մի փորձ է արել և Ներսիսեան դպրոցը՝ ուղարկելով ամառները իր սաներին ճանապարհորդութիւններ կատարելու: Բայց այդ զբօսանքները այնպէս չեն կազմակերպված, ինչպէս ցանկալի է: Աշակերտների դիտողութեան զարգացումը գնում է դանդաղ և միակողմանի: Նրանց չեն ծանօթացնում բնութեան հետ սիստեմայով, այլ կենտրոնացնում են նրանց ուշադրութիւնը միայն հնութիւնների, միայն վանքերի վրա: Աշակերտները անցնում են սարեր, ձորեր և մի շարք գիւղեր, առանց գաղափար կազմելու այդ տեղերի աշխարհագրական դիրքի, երկրաբանական, բնագիտական առանձնայատկութիւնների, մարդկանց պարապմունքների մասին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԱՇԽԱՌՈՒՆԵՐԸ

ԵՒ

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ՄՇԱԿՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Մի քանի օրից յետոյ Բաթումի դատարանի առջևն է ենելու Եանգօ անունով մի յոյն վաշխառուի դատը: Եանգօն մեղադրվում է նրա մէջ, որ հաւաքել է Բաթումի Թիւրքահայ մշակներից հարիւրաւոր ոսկիներ՝ փոխադրելու համար մըշակների ընտանիքներին, բայց փոխանակ ուղարկելու, իր գրպանն է լցրել:

Այդ դատը ներկայացնում է մի վերին աստիճանի հետաքրքիր աղբիւր ուսումնասիրելու համար Թիւրքահայ մշակի այդ նոր տեսակ կեղեքողներից կրած հարուածները: Խոստանում ենք դատի մանրամասնութիւնները հաղորդել, երբ վճիռը կը կայանայ:

Մենք այսպիսով գտնվում ենք Թիւրքահայի ցաւերից մէկի դիմաց: Մի քանի անգամ առիթ է եղել պատկերացնել վաշխառուին և նրա գործունէութիւնը, բայց այս անգամ կարևոր ենք համարում ցոյց տալ, թէ ինչպէս այդ վաշխառուները բոյն են դրել Կովկասում և աւելի համարձակ, աւելի խայտառակ կերպով են հարստահարում ու գզլում Թրքահայ այստեղ աշխատող մշակների քրտինքը, աւելի, քան այնտեղ—Թիւրքաց Հայաստանում: Այստեղի այդ վաշխառուները ո՛չ թէ փող փոխ տուողներ են, այլ փող փոխադրողներ—«փօլիսաջիներ». Նրանք թէև փող էլ են փոխ տալիս, բայց այդ փոխատուութեան գործողութիւնը շատ պարզ է և սկիզբը կատարվում է այնտեղ. վաշխառուներից մի եղբայրը այնտեղ փոխ է տալիս գիւղացուն և մուրհակը ուղարկում է այստեղ՝ գանձելու այստեղ գործող պարտապանի որդուց կամ եղբօրից: Դեռ չենք կամենում մանրամասնաբար նկարագրել, թէ ինչպէս այնտեղ փող փոխ տուողը տալիս է 100 ղրուշ, մուրհակի մէջ գրում 150 (հաշւելով 50-ը իբր տոկոս), իսկ 100 ղուրուշն էլ ո՛չ թէ փողով է տալիս, այլ եթէ ճօթեղէն ծախող է, 50 ղուրուշի ճօթ է տալիս, ի հարկէ, եռապատիկ գներով, իսկ միւս կէսը միայն դրամով. եթէ ալիւրավաճառ է, նոյն կերպ է վարվում, տալով վատ ալիւր և այլն:

Մենք կամենում ենք այս անգամ կանգ առնել «փօլիսաջիների» վրա և որքան կարող ենք՝ նկարագրել նրանց գործունէութեան ամբողջ մեխանիզմը—մի բաւական բարդ և հետզհետէ նրբութեան հասած այնպիսի մեխանիզմ, որ յաճախ դժուար է լինում բռնել նրա խարդախութիւնը: Կողոպտվող մշակը—ինքը գանգատ տալ, իր տուած փողը յետ պահանջել չէ կարող, որովհետև վաշխառուն ունի վաղուց պատրաստած փաստեր և բացի դրանից հազար ու մէկ կերպով կարող է վրէժխնդիր լինել թէ նրանից և թէ իր թղթակցի (այնտեղի ընկերի) միջոցով բողոքողի ընտանիքից երկրումը: Չենք կամենում ասել, որ միշտ այստեղ տուած փողերը տեղ չեն հասնում: Հասնում են, միայն թէ ոչ որ թող չը զարմանայ, եթէ տաս ոսկուց 5-ը հասնի և կամ նոյն իսկ ոչ էլ 5-ը: Եւ եթէ նոյն իսկ վաշխառուն ամբողջապէս կլանի իրան յանձնած փողերը, արդարանալու հնար ինչ կայ Թիւրքաց-Հայաստանի այսպիսի դրութեան ժամանակ: Օրինակ, պատասխանատու է նա «եթէ քիւրդերը վրա են տուել քաղաքից գիւղերը փող տարած ժամանակ և կողոպտել են տանող—բաժանողին», եթէ «ողողումը կամ աւազակները փաստն կողոպտել են», եթէ «թիւրքաց փոստը նամակները տեղ չէ հասցրել» և այլն և այլն... մի խօսքով, եթէ «երկրի մէջ ապահովութիւն չը կայ»: Դժուար է վաշխառուին արդարանալ այդպիսի հանգամանքների շնորհիւ ու մեղքը ամենքի վրա ձգել, բացի իր վրայից:

Եւ կամ միթէ դժուար է երկրից—որպէս թէ փող ստացողներից,—կեղծ նամակներ բերել տալ և իբր ապացոյց ցոյց տալ, որ փողերը յանձնված են:

Այդպիսի ստացագրերը ապահովեցնում են մըշակներին, որովհետև նրանք ուրիշ կերպ չեն կարող անել: Մենք անձամբ տեսանք, թէ ինչպէս մի մշակ պնդում էր, որ իր փողը տեղ է հասել, ցոյց տալով մի նամակ, որը գրել էր Մուշի մէջ ով գիտէ ինչ անյայտ անձ, ստորագրութիւնն էլ նա է գրել, իսկ ոչ մի բան չէր երաշխաւորում, որ նամակը դարբնված չը լինէր նոյն իսկ իրան—վաշխառուի ձեռքով:

—Այդ ինչպէս բան է, հարցնում եմ մշակից—նամակը ո՛վ է գրել:

—Ես ինչ գիտեմ, քեաթիբ (գրագիր) գրած կըլլի:

—Քեաթիպին դու ճանաչում ես:

—Չէ, քեաթիպ քի՛չ կայ, որին որ 100 փարայ տաս՝ կը գրի:

—Բայց ինչով գիտես, որ հայրդ ուղարկածդ փողը ստացել է, չէ՞ որ վաշխառուն ինքը կարող է դարբնած լինել նամակը. հայրդ գրել գիտէ:

—Չ՛է: Եւ գիւղացին այդ աչքի առջև ունենալով, հաւատում է ուրիշի ձեռագրին:

Ի՞նչու ուրեմն գիւղի քահանան չէ վաւերացնում գոնէ ստորագրութիւնները, չէ երաշխաւորում, որ վաշխառուն փողը յանձնել է տիրոջը, իսկ եթէ գիւղացիք քաղաք են կանչվում և այնտեղ է տրվում նրանց փողը, ինչու այդ գործողութիւնը չէ կատարվում, ցիցուք, առաջնորդարանի մէջ և կամ առաջնորդարանը չէ վաւերացնում այստեղ եկող ստացագրերը, որոնք բոլորը մի ձեռագրով են գրված լինում, նոյն իսկ ստորագրութիւնները, իսկ այդ ստորագրութիւնների ճիշդ լինելը ոչինչով չէ երաշխաւորված:

—

Ահա ապացոյց, որ այդպիսի դարբնված ստացագրերով են միայն ապահովացնում այստեղից փող ուղարկող թշուառ մշակներին, մի քանի օր առաջ անձամբ տեսանք 16 հատ ստացագրեր $68\frac{1}{2}$ ոսկու, որոնք բոլորն էլ գրված էին մի և նոյն ձեռագրով, թէև նրանք կրում էին զանազան գիւղերի անուններ, թէև նրանցից իւրաքանչիւրի մէջ կար «գրեցաւ ի Լիզ գիւղ» կամ «գրեցաւ ի Գրօնք գիւղ» և այլն, թէև ստորագրված անունները զանազան էին, բայց ստորագրողը մի և նոյն դարբնող անձնաւորութիւնն էր, իսկ ո՛չ մի պաշտօնական կամ անպաշտօն երաշխաւորութիւն չը կար, որ այդ ստորագրութիւններ դնողը մի պաշտօնական փոխանորդ է և այլն:

Այդ նամականի ստացագրերը բռնեցինք բիթլիզեցի վաշխառու Հաջի Սիմոնի ձեռքում, որին ծանօթ է թէ փօթի, թէ Բաթում և թէ Թիֆլիս աշխատող ամեն մի մշեցի մշակ: Դրա մասին է, որ № 43 «Մշակի» մէջ «Ձայն ղարիպի» վերնագրով յօդուածում գրված էր, թէ «Բաթումի և Թիֆլիսի մէջ մշակներից մօտ 500 ոսկի է հաւաքել... և հաստատ իմացվեց, որ նոյն գումարից և ո՛չ մի կոպէկ վճարված է»:

Փօլիսաջին կամենալով «չափազանց» արդարանալ, կատարելապէս կասկածի մէջ դրեց մեզ: Միւս օրը նա ներկայացրեց մշակների տներից իբր թէ ստացած ստացագրեր, թւով 20 հատ: Խնդրեցինք նամակները—որոնք և ստացագրերի զօրութիւն ունէին—թողնել մեզ մօտ քննելու և ահա մի կարճ քննութիւնից յետոյ երևան եկան 16 հատ միաձեռագիր և միաստորագիր ստացագրեր, որոնք իբր թէ գրվել էին զանազան գիւղերից:

Այդ մասին փօլիսաջու և հինգ վկաների ներկայութեամբ կազմվեց մի ցուցմունք, որի բնագիրը ներկայացնում ենք «Մշակի» խմբագրութեան:

Հրաւիրում ենք ընթերցողի ուշադրութիւնը այդ

Մինչեւ հիմա գիւղերը կարող էին աշակերտների հետ և գիւղացու կեանքը ուսումնասիրել, նրա ցանքերը նկարագրել, նրա նիստ ու կացի մի մասը արձանագրել և բնութեան աւանդական մնացորդները թեթև կերպով հետազոտել, բնիկով հողը ու ժողովրդի լեզուի հետքերում կազմելու համար և այլն:

Գիւղական դրոցները կարող էր այգեգործով գլգելին սովոր պատանիների մէջ զարթեցնել սէր դէպի մարդկանց կեանքը, դէպի բնութեան ուսումնասիրութիւնը:

Նայեցէք թէ կեանքի մէջ որչափ գրագէտ, կրթված մարդիկ կան, որոնք բոլորովին անտեղեակ են գիւղի և ժողովրդի, նրանց շրջապատող կեանքի և որոնք, երբ գրել են վերցնում ձեռքները՝ թողնում են այն, ինչ նրանց շուրջն կատարւում է, և փիլիսոփայութեան աշխարհն են անցնում: Գրում են ջօղուած այնպիսի դատողութիւններով, որոնք կապ չունեն կեանքի հետ, շարադրում են վէպեր, ոտանաւորներ ոչ նրանց սպասողութիւններից առնելով նիւթը, այլ դիմելով հին օրինակներին, հնարելով չեղած կեանք, չեղած հանգամանքներ:

Ի հարկէ, այդ հիմնականների համարելու համար հարկաւոր է, որ մեր դպրոցը իր բոլոր կողմերով նպաստէ պատանիների ինքնուրոյնութեան, նրանց գիւղացու ընդունակութիւնը զարգացնելուն. այս կամ այն յատուկ միջոցով դժուար է հասնել ցանկացած նպատակին: Բայց և այնպէս, դպրոցական դրոցներից լաւ միջոցներից մէկն էլ, որ ցանկալի է տեսնել կանոնաւոր հիմքերի վրայ դրված մեր մօտ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ստացանք Թիֆլիսի Հայաստանի, Երևանի ու Կարսի նահանգների սովեալների օգտին.

1) Ցղնա գիւղից, Սարգսեան Սոգոմոնեանցի միջոցով, 80 րուբլի, որ հանգանակուած է Ցղնա գիւղի հասարակութեան մէջ:

2) Բուռակայեանս, տիկին Շուշանիկ Կարապետեանցի միջոցով, հանգանակված 40 ր. 42 կոպեկ, Վ. Ենգիբարեան ուղարկելու համար:

3) Մերվից, պարոն—Հակոբեանի պաշտօնեաներ՝ Ռուբէն Գաբրիէլեանից և Ստեփաննոս Սարաջեանից՝ 2 րուբլի:

4) Թիֆլիսից, Յարութիւն Տէր-Բարսեղեանի միջոցով, 10 րուբլի, որ հանգանակել է Թիֆլիսի կայարանի երկաթուղու դէպօյի հայ ծառայողներից:

5) Դերբէնտից, անյայտից 4 րուբլի:

Ուրեմն նախկին 553 րուբլի 62 կ. հետ այժմ ունենք 690 րուբլի 4 կոպէկ:

Ուրեմն մինչև այժմ ստացել ենք 5520 րուբլի 89 կ.:

Ուղարկել ենք 4831 րուբլի:

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Մայիսի 23-ին

Այստեղի դպրոցների հոգաբարձական ընտրութեան անսպասելի հետևանքը մի այնպիսի վէրք է պատճառել որոշեալ մարդկանց սրտին, որ գիշեր ցերեկ հանգստութիւն չեն կարողանում գտնել: Ի՞նչ անեն: Բողոքեն, ամբաստանեն: Բայց ո՞ւմ բողոքեն. առաջնորդը հակառակի պէս ներկայ է եղել ծխականների ընդհանուր ժողովին և ժողովը օրինաւոր, կանոնաւոր ու կանոնադրութեան ոգու համաձայն է գտել. նոյնը պնդել է և թեմական տեսուչը, որը դարձեալ ներկայ է եղել: Ուրեմն ինչ է մնում անելու... Բացարձակ ասել, թէ ընտրվածները փողաւոր մարդիկ չեն, պէտք է փողաւորներ լինեն, չէ կարելի. մեղադրել թէ ընտրվածները պաշտօնին անհամապատասխան մարդիկ են՝ տգէտ, հարստահարիչ, անազնիւ և այլն, այն ժամանակ քարերը պիտի աղաղակեն, որովհետև ընտրվածներն ինտելիգենտ և օրինաւոր մարդիկ են. ինչո՞վ կարելի կը լինի տապալել այդ ընտրութիւնը ուրեմն: Եւ ահա ամբողջ 15 օր խորհուրդներ անելուց, արխիւներ քրքրելուց յետոյ մեր «ողջամիտները» կանգ են առել մի ստոր, բայց նպատակայարմար միջոցի վրա, այն է՝ ընտրվածներին կասկածելի կացուցանել հոգևոր իշխանութեան առաջ...

Սակայն տեսէք դիպլոմատութիւնը մինչև ուր են հասցրել: Այդ որոշումը դեռ չեն իրագործում—թերևս իրանք նոյնպէս սարսափում են այդ զզուելի քայլն անելուց... առ այժմ ուզում են այդ և այդպիսի ծրագրերով ընտրվածներին յետ կանգնեցնել տալ, քաղաքավարի կերպով նախօրէն հրաժարեցնել: Եւ այդ կատարվում է գործակալ տէր-խօրէն աւագ քահանայի գլխաւորութեամբ:

Տէր-հայրը, որ սկզբում այնքան չտապում էր ընտրութիւնը շուտով կատարված տեսնել՝ առարկելով թէ հին հոգաբարձուների ժամանակամիջոցը վաղուց լրացած է և այլն, այսօր նոյն պաշտօնական անձնաւորութիւնը դեռ ընտրողական թերթը չէ ուղարկել առաջնորդին, չը նայելով որ մայիսի 8-ից մինչև այսօր ամբողջ 15 օր է անցել. ինչ հիման վրա և ո՞ր օրէնքով... Դեռ այդ բաւական չէ. նոյն գործակալ քահանան անսալով, երևի, «Հայաստանեայց եկեղեցւոյ» սրտացաւ և նախանձախնդիր պաշտպանների տեղիս ներկայացուցիչների թախանձանքին՝ պատգամաւորի թէ միջնորդի կոչումն ստանձնած՝ այցելութիւններ է անում նորընտիրներին և հրաժարվելու քարոզներ կարդում.. այս ինչով բացատրել:

Ինքն ըստ ինքեան զարմանալի չը պէտք է թվի, երբ այդպէս է վարվում քահանան, չը պէտք է ցաւել, որ որոշեալ մարդիկ աւանդաբար այդպիսի պաշտօններ կապալով վերցրածի պէս իրանց վերապահած լինելով՝ իրանք իրանց ընտրել են և միշտ էլ ուզում են ընտրված լինել. բայց զարմանալին ու ցաւալին այն է, որ այդ պահանջում են նաև ուսուցիչներ, այն էլ «մեծանուն» ուսուցիչներ: Մեր մանկավարժ պարոնները ըստ երևոյթին շատ դժգոհ են, որ «ապեր» հոգաբարձուների փոխարէն ընտրվել են երիտասարդ ու ինտելիգենտ ոյժեր. «շատ էլ երիտասարդներ, հասկացող մարդիկ;—ինչ օգուտ. հոգաբարձուք պէտք է լինեն ազդեցիկ, հարուստ մարդիկ, որ կարողանան փող ժողովել, նիւթականը ապահովել և այլն», ահա այն պատճառաբանութիւնը, որով բացատրում են իրանց դժգոհութիւնը վերոյիշեալ ուսուցիչները:—Ակնյայտնի կերպով նրանք կեղծում են իրանց ասելիքը, որովհետև նրանք, ինչպէս հին ուսուցիչներ, շատ հարուստ, ազդեցիկ հոգաբարձուներ են տեսել, բայց ոչ մի ժամանակ ոչ մի հարուստ, ոչ մի ազդեցիկ կարծված հոգաբարձու իր գրպանից չէ հանել և դպրոցի պակասը չէ լրացրել, ուսումնական պիտոյքները չէ հոգացել: —Այս փաստ է. իսկ եթէ երբեմն գանձանակ են պտտեցրել, եկեղեցու բազում թասցիկ կերպով մի քանի տասնեակ րուբլիներ են ժողովել,—այդ այնքան մի չնչին գործ է, որ կարող է կատարել ամեն մի ուսուցիչ անգամ...

Թողնենք այդ «հարուստների» անգործունէութեան փաստերը ապագային: Առ այժմ միայն արձանագրենք տեղի ունեցող այն փաստը միայն, որ այսօր Բագուի մեծանուն դպրոցների մանկավարժ—դաստիարակներից ոմանք առաւել նպատակայարմար են գտնում ունենալ հոգաբարձուներ «ապերներից», հարուստ—վաճառականներից, նրանց հետ գործել, նրանց հետ համերաշխութեամբ «պարտք» կատարել, քան թէ ինտելիգենտ, կրթված երիտասարդների հետ, որոնք ներկայացուցիչ են համարվում տեղական ինտելիգենցիայի: - Երջանիկ դպրոց...

Ն. Դ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պօլսից մեզ գրում են մայիսի 18 ից. «Արգելվեցաւ հայ թերթերին այսուհետև գրել էջմիածնի գործերու վրա»:

—

Բժիշկ Յովհաննէս Լօրիս-Մելիքեանը, ի յիշատակ իր հանգուցեալ հօր՝ Զաքարիա Լօրիս-Մելիքեանի, ուղարկել է մեզ 400 րուբլի, որից 100 րուբլի յատկացնում է Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան, 100 րուբլի—Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան, 100 րուբլի—Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան և 100 րուբլի—Վրաց գրագիտական ընկերութեան: Այդ փողերը մեր խմբագրութիւնը արդէն յանձնեց յիշեալ հիմնարկութիւններին:

—

Ամսիս 28-ին, շաբաթ օր, առաւօտեան վաղ տարածվեց քաղաքիս մէջ մի տխուր լուր, որ Միքայէլեան կամրջի մօտ գտնվող՝ իշխան Օրբէլեանու տունը փուլ գալով, իր տակոմն է առել մի քանի հոգի: Այդ տունը հին է և բնակվողներ չը կային այնտեղ, որովհետև ոստիկանութիւնը արգելել էր՝ վտանգաւոր գտնելով, բայց վերջին ժամանակները տան կառավարիչը մի թեթև վերանորոգութիւն կատարելով, նորից բնակութեան թոյլտւութիւն էր ստացել: Մի շաբաթ առաջ, տան այն մասը, որ դուրս է գալիս Կուրի վրա, վարձում է կովկասեան օֆիցերական խնայողական ընկերութիւնը արհեստանոցի համար և մօտ 15—20 դերձակներ աշխատում էին այդտեղ ցերեկը, իսկ 9 հոգի բնակվում էին: Աղէտը տեղի ունեցաւ առաւօտեան ժամը 4-ին, երբ շատերը դեռ քնած էին, միայն մի դերձակ նոր վեր էր կացել և աշխատում: Յանկարծ լըսվում է մի խուլ աղաղակ, թնդանօթի թնդիւնի նման. տան այն պատը, որ շինված էր Կուրի վրա, տապալվում է և իր փլատակներով ծածկում է թէ քնածներին և թէ կահկարասիքը: Աղէտի լուրը իմանալուն պէս՝ գալիս են ու-

---

ցուցմունքի վրա, որը մենք առաջ ենք բերում այստեղ:

«Ցուցմունք: 1894, մայիսի 21-ին, ժամը 3-ին, Թիֆլիս, մենք ներքոյ ստորագրեալներս տեսանք, որ Հաջի Սիմոն Տէր-Պօղոսեան Բէյթլեւեան ներկայացրեց Մշեցի մշակների $68\frac{1}{2}$ (վաթսուն ութ և կէս) ոսմանեան ոսկու ստացագիրը, թուով 16 (տասնվեց) հատ, որոնք բոլորը նոյն ձեռագրով էին գրված, որոնց բոլորի ստացագրերին մի անձնաւորութիւն էր գրել և որոնց տակ չէ կար նրանց ստորագրութիւնը և ոչ մի պաշտօնական կամ անպաշտօն վաւերացումն: Այդ ստացագրերը (համանման անգրագէտները) եկել են էօր թէ հետևեալ գիւղերից—Սոխորդ, Գրօնք, Մուշ, Գրօնք, Գրօնք, Գրօնք, Սահակ գիւղ, Լէզ, Բերդակ, Սուլուխ, Հիերդիր, Խասթայ, Հիերդիր, Բերդակ, Հիերդիր և Հիերդիր: Ստորագրութիւններն են՝ Հաճի Խոսրոեան, Մարգար Բոյովեան, Պօղոս Սիմոնեան, Ալէք Մուրատեան, Օղեան, Ցովէ Զաքարեան և այլն, որոնց անունները, որոնք բոլորն էլ գրել է մեկ-նոյն անձնաւորութիւնը և որոնց բոլորի ձեռագրի մէջ չէ կայ և ոչ մի կէտ տարբերութեան: Ստորագրել են (հինգ ստորագրութիւն)»:

Հարց չէ ծագում արդեօք, թէ ինչպէս ենք փոխաջին բերան դատապարտել այդ ցուցմունքին և պահանջել ստորագրել: Ինչը փոխաջին այդ ամբաստանութեան պատասխան էր տալիս ու ինչ էր ասում, յայտնի չէ, քանի որ փոխաջին բերան էր պատասխանում, որ այդ ստացագրերը գրագրին են գրել:

«Փոխէք ստացագրերը—ասում էր նա—գրել չէ գիտեն և դիմում են մի գրագրի գրելու, վճարելով նրան մի բան. ահա այդ գրագիրն է, որ գրել է նրանց համար և բոլորը փոխարէն էլ ստորագրել»:

Բայց ոչ գրագրի անունն է յայտնի և ոչ էլ բնակարանը, այդպիսի կերպով պատրաստված ստացագիրները կարող են օրէնքով զօրութիւն ունենալ: Ինչո՞վ ուրեմն կարող էր ապահովեցնել մեզ փոխաջին, որ այդ գրագիրը նոյն իսկ իր եղբայրների ծառան կամ գրագիրը չէ, որ դարձնում է նամակը իրանց—վաշխառուների թելադրածին պէս:

Պէտք է ասել, որ փոխաջին պնդում էր, թէ երբ փողերի բաժանելու ժամանակն է լինում, այսինքն երբ այստեղից ուղարկած անունների ցուցակը հասնում է վաշխառուի եղբօրը, գիւղացիներին լուր է ուղարկվում, որ գան քաղաք: Նըրանք գալիս են, ստացագրեր գրել տալիս և փողերը ստանում ու գնում:

Բայց այդ ճիշդ չէ երևում, որովհետև տեղեակ անձինք պնդեցին, որ վաշխառուները ունեն յատուկ մարդիկ, որոնք տանում են փողերը և բաժանում անձամբ և որպէս զի ճանապարհին չը կողոպտվեն, կաշառում են շրջակայ աւազակապետ աղաներին: Այդ, ի հարկէ, աւելի ապահով միջոցն է, քան գիւղացիներին քաղաք կանչելը:

Շատ վատ է, որ վաշխառուն գիւղացուն քաղաք է կանչում՝ տալու նրան իրան եկած փողը, եթէ այդ անելու — այսինքն փողը չուտելու չափ խղճմտանք ունի: Գիւղացին իջնում է քաղաք՝ բտայած լինելով լուր, որ փող ունի. այդտեղ վաշխառուն, եթէ հօթ ծախող է կամ ալիւր ծախող (վաշխառու փոխաջին միշտ առևտուր անում է), այն ժամանակ փողի կէսի չափ և քառապատիկ գնով տալիս են ամենաանպէտք, փթած հօթեղէններ, դրա համար արդէն սկզբից պատրաստած լինելով գիւղացուն համոզելու համար մի ամբողջ ճարտարախօսութիւն:

Եւ այդպիսով գիւղացին, եթէ 5 ոսկի ստանալիք ունի, մի ոսկին արդէն տուել է փողը փոխադրելու ծախքերին, միւսն էլ տալիս է հօթեղէնի, մնում է ուրեմն 3 ոսկի: Բայց դեռ մոռանում էք, որ պարտք տւող վաշխառուները կապակցութիւն ունեն փոխաջի վաշխառուների հետ և հետևապէս աւելի շուտ լսած լինելով, թէ ո՞ր գիւղացին է փող ստացել, ներկայ են գտնվում և իրանց մուրհակը մէջ տեղ դնում՝ բարդ տոկոսներով ծանրաբեռնված: Գիւղացին չը տալ չէ կարող, որովհետև դեռ փողը իրան ձեռքը յանձնված չէ. փոխաջի վաշխառուն գիւղացու «լաւութիւնը մտածելով» համոզում է փոխատուող վաշխառուին այդ օրը պարտքի միայն կէսը ստանալ, իսկ միւս կէսը թողնել և մի նոր մուրհակով, մի նոր տոկոս էլ վրա գալով՝ ազատ թողնել գիւղացուն: Մնում է ուրեմն $1\frac{1}{2}$ ոսկի:

Կարծում էք թէ գիւղացին ստանում է այդ $1\frac{1}{2}$ ոսկին. ինչու չէ, այդ փողը մտնում է նրա գրպանը: Նա ուրախ է, որ գոնէ $1\frac{1}{2}$ ոսկի ունի և նրանով կարող է մի բան առնել կամ քիւրդից առած կավըռի (մի տարվայ գառ) փողը տալ: Բայց նա մոռացել էր քիւրդ աւազակապետին, որին վաշխառու փոխաջին այլ ևս կաշառք չէ տալիս, որովհետև գիւղացիները քաղաք են իջնում անձամբ: Այդ աւազակապետն էլ իր կորցրած կաշառքը կուզենար շահել և նա վաղուց գիտէ, որ այս ինչ գիւղացին փողով կամ հօթեղէնով և կամ ալիւրով վերադառնում է:

Քիչ ենք կարդում նրանց սխրագործութիւնների մասին. այժմ քաղաքի փողոցներում ապահովութիւն կայ այնտեղ—Թիւրքաց Հայաստանում, որ քաղաքից գիւղ տանող ճանապարհի վրա լինի և կամ Համիդիէ գնդի քաղցած զօրքերն են պակաս:

Բայց այստեղ կարևոր ենք համարում մի առ մի շարքով և նորից թւել, թէ ինչ օյին է գալիս օրինակ 5 ոսկի փողի գլխին, որը վաշխառուների ձեռքով պէտք է ուղարկվի Մուշ, օրինակ Գրօնք գիւղի, դիցուք թէ Հչօյենց Մրտօին:

Այստեղ Հչօյենց Մրտօի որդին վճարում է իւրաքանչիւր ոսկու համար իբր վարձ վաշխառուին՝ 50 կոպէկ, ուրեմն 5 ոսկու համար կանի 2 ր. 50 կոպ.: Այստեղ, իբր նամակ գրելու վարձ 20 կ., նամակի մարկայի ծախս 20 կ., այնտեղ վաշխառուի թղթակիցը փողը յանձնելիս՝ ամեն մէկ լիրային մօտ 20 կոպ. ուրեմն 5 լիրայի համար 1 ր.: Այնտեղ՝ ստացագիրը գրելու համար 20 կ., այնտեղ՝ այդ ստացագիրը ուղարկելու մարկայի փող 20 կ., ընդամենը 4 ր. 30 կ.:

Այսինքն ճիշդ $\frac{1}{2}$ լիրա պաշտօնական ծախս, մի կէս լիրա էլ անպաշտօն՝ եղաւ 1 լիրա: Մնաց տակը 4 լիրա: Այդ 4 լիրայից մի լիրան փտած հօթեղէններ առնելու համար, մնացածից $1\frac{1}{2}$ լիրան իր հին պարտքի մի մասը տալու համար և քիչ չէ լինում, որ գրօնքցի Հչօյենց Մրտօն, որ իր որդուց ուղարկված 5 լիրա փողը պէտք է ստանար, իր գիւղը գնալիս ստացած է լինում միմիայն 1 լիրա և մի քանի արշին փտած հօթեղէն: Եթէ Մշօ աւազակապետն էլ կողոպտեց նրան, Հչօյենց Մրտօնի շահը միայն այնքան է լինում, որ նա վճարած է լինում իր պարտքի մի մասը: Վճարած է լինում,—այդտեղ է հարցը: Ո՛չ, որովհետև տոկոսները տոկոս և սրանք էլ տոկոսներ ծնած լինելով, մի քանի ամսից յետոյ Մրտօն համարեա թէ վճարած չէ համարվում: Վա՜յ է, եթէ նա քրդից 4 կամ 5 կավըռ (գառ) էլ առած լինի: Այն ժամանակ քիւրդը, որ լսած է լինում Մրտօյի փող ստանալը, գալիս է իր կավըռի փողը ուզելու և եթէ Մրտօն չունի, քիւրդը խլում է նրա տաւարները: Դեռ ուրիշ բան էլ կայ. վա՜յ է, եթէ Մրտօն պարտք ունի նաև Բաղէշու նոր բացված «երկրագործական» կոչվող վաշխառուական բանկին. այն ժամանակ Մրտօն հողն էլ է կորցնում, որովհետև երբէք նրան չէ աջողվում որդու ուղարկած փողից մի քանի կոպէկ ետ դնել, բանկի այդ պարտքը գոնէ վճարելու համար:

Ահա թէ ինչ են անում վաշխառու փոխաջիները, միանալով Թիւրքահայի ծծող ուրիշ տարրերի հետ, և ահա թէ ինչն է Թիւրքահայի գաղթելու գլխաւոր պատճառներից մէկն էլ:

Ժամանակ է մեծ ուշադրութեամբ զննելու Թիւրքահայերի գաղթել ստիպող զօրեղ պատճառներից այդ մէկն ևս:

Վ. Փափազեանց

տիկնապետ Մաստիցկին և քաղաքային ճարտարապետները, դրանց ցուցմունքով սկսում են պեղել և փլատակների տակ թաղվածներին հանել: Չորս հոգի հանվում են արդէն մեռած, մի քանիսը վիրաւորված. որոնց ուղարկում են քաղաքային հիւանդանոց. մի հոգու դիակ էլ մինչև այժմ չէ գտնված: Ներկայումս կատարվում է քննութիւն աղէտի պատճառի բուն հեղինակին երևան հանելու համար: Քննութիւնից առ այժմ երևացել է, որ քաղաքային տէխնիկ Փէթօև-Նազուլով դեռ անցեալ տարի այդ տունը բնակութեան համար վտանգաւոր է գտել:

—

Ինչպէս յայտնի է, «Մշակի» մուտքը արգելված է Թիւրքիա: Կ. Պօլսի հայ լրագիրները վախենում են նոյն իսկ «Մշակ» անունը յիշել: Այժմ մեզ գրում են, որ նոյն իսկ Թէհրանում հրատարակվող «Շաւիղ» շաբաթաթերթի մուտքը Թիւրքիա՝ արգելվեց: Հարցնում ենք. ինչ գտաւ թիւրքաց կառավարութիւնը «Շաւիղի» մէջ:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Էջմիածնի, Սուրմալուի և Երևանի գաւառների շատ մասերում ցանքսերը շատ լաւ վիճակի մէջ են գտնվում: Տեղացիների ասելով՝ հունձը կարող է սովորականից շատ լաւ լինել, եթէ առանձին պատահարներ չը վնասեն ցանքսերին:

—

Մայիսի 29-ին, երեկոյեան 9 ժամին, Թիֆլիսում վախճանվեց կառավարչապետի դիւանատան դիրեկտորը, գեներալ-մայոր Վիկտոր Շատիլով: Հանգուցեալը այդ պատասխանատու պաշտօնը վարում էր 1888 թւից սկսած, և յայտնի էր իր անկախ բնաւորութեամբ: Նա մեռաւ 44 տարեկան հասակում, երկարատև տկարութիւնից յետոյ:

—

Լոնդոնից հետևեալն են գրում արտասահմանի հայոց մի լրագրի. «Լօնտօնի St. Jammes's Hall փառաւոր սրահին մէջ այս հինգշաբթի անգլուհիներու և բարձրաստիճան անձնաւորութեանց բազմութիւն մը լեցուեր էր ծափահարելու համար հայ արուեստագէտի մը, Սվաճեանի հանճարը: Հայ արուեստագէտին նուագած բոլոր սքանչելի կտորներն ընդհանրապէս իր վրա հրաւիրած են բաւական ժամանակէ ի վեր անգլիական նուրբ ճաշակներու հիացումը. իսկ մասնաւորապէս Շօպէնէն նուագած մէկ քանի կտորները անգլուհիներուն ճիչեր արձակել տուած են: Պ. Սվաճեան ամենահրանալի կերպով նուագեց Հանտէլէն, Ֆիլտէն և այլ ծանօթ հեղինակներէ ընտիր կտորներ և ներկայներն որոտագին ծափերով արտայայտեցին իրենց հիացումը: Լօնտօնի բոլոր լրագիրներն արդէն ծանօթացուցած էին հայ արուեստագէտը, իսկ այս հանդէսէն վերջ ալ ունին քննադատական և գովաբանական տողեր»:

—

Նիւ-Եօրկից մեզ գրում են հետևեալը. «Մայիսի 8/20-ի կիրակին այստեղ պատարագ մատուցեց Սարաճեան վարդապետը, որ ժողովրդի ցանկութեան ու պատուէրի համեմատ պատարագին մէջ յիշեց միայն Կաթողիկոսի ու Ամերիկայի հովուին անունը, լռութեան մէջ թողնելով երկու պատրիարքներին»:

—

Որովհետև գերմանացի կոլօնիստների 50 տոկոսից աւելին ամենևին չէ հասկանում ռուսաց լեզուն և ռուսերէն խօսակցութիւնը, մօտ 30 տոկոսը դժուարութեամբ է հասկանում ռուսերէն խօսակցութիւնը, չը գիտենալով ռուսերէն ոչ գրել և ոչ կարդալ, և այդ կոլօնիստներից 20 տոկոսն է միայն, որ քիչ շատ գիտէ ռուսերէն կարդալ, ուստի, «Нов. Время» լրագրի խօսքերով, մտադրութիւն կայ վերակազմել գերմանացի կոլօնիստների դպրոցները այն ուղղութեամբ, որպէս զի պարտաւորեցուցիչ դարձնվի բոլոր առարկաների դասատուութիւնը ռուսերէն լեզուով, բացի սրբազան պատմութիւնից և աղօթքներից:

—

Կ. Պօլսից հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրներին հետևեալը. «Հայոց պատրիարքական փոխանորդը հրաժարական է տուել, որովհետև մի անստորագիր նամակ է ստացել, որի մէջ մահ էին սպառնում նրան»:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան հաստատութեան խնդիրը յետաձգվում է մինչև սեպտեմբեր: Հարցնում ենք. ինչ պատճառով և ինչ հիման վրա:

—

Սամսոնի ռուսաց հիւպատոսի հաղորդած տեղեկութեան համեմատ, Սամսոնում մայիսի 10-ից կրկին հիւանդացել են խօլերայից 27, մեռել են 18 հոգի: Սիվասի վիլայէթում, ասիական Թիւրքիայում, մայիսի 5-ից մինչև 9-ը մեռել են խօլերայից 45 հոգի:

—

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿԻՑ մեզ խնդրում են տպագրել հետևեալը. «Յօգուտ սովեալների, այստեղի 40—50 ընտանիքներից բաղկացած հայ հասարակութեան փոքրիկ շրջանում աջողվեց ժողովել 775 րուբլի, որը և ուղարկվեց Էջմիածին: Հանգանակող յանձնաժողովը իր պարտքն է համարում անկեղծ շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր նուիրատու անձանց»:

—

ԲԱԼԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղի գործարաններից մէկում մի ծառայող հեռացվեց պաշտօնից այն պատճառով, որ ազատ ժամերին պարապում է եղել ընթերցանութեամբ, և նորերս փորձել է հանգանակութիւն անել յօգուտ սովեալների»: Մենք դժուարանում ենք հաւատալ այդ լուրին,—բայց եթէ նա ճիշտ է, ճշմարիտ իրողութիւն է, այն ժամանակ մեզ միայն մնում է զարմանալ, որ մինչև այժմս էլ գոյութիւն ունեն այնպիսի հրէշներ, որոնց աչքում կարդալ և բարեգործութիւն անելը յանցանք է:

—

ԲԱՏԱԼՊԱՇԻՆՍԿԻՑ մեզ գրում են. «Կուբանեան նահանգում գտնվող այս գիւղաքաղաքում բնակվում են մեծ մասամբ կօզակներ. այստեղ ապրում են և մօտ 30 հայ ընտանիք, որոնք գաղթած են զանազան կողմերից, մեծ մասամբ Նոր-Նախիջևանից և Արմաւիրից. ունեն մի փոքրիկ եկեղեցի և մի քահանայ: Շատ ցաւալի է, որ այստեղի հայերը չունեն այնքան միջոց, որ կարողանան մի փոքրիկ ծխական ուսումնարան բանալ, որտեղ իրանց զաւակները կարողանային կարդալ—գրել սովորել իրանց մայրենի լեզուով. Նոր սերունդը բոլորովին չէ խօսում հայերէն»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՍՂԵՐԴԻ ՄԷՋ

—

Սղերդից գրում են Կ. Պօլսի լրագիրներին. «Գաւառական ժողովք քանի մը օր առաջ կազմուած են ի Սղերդ չափազանց անկանոն կերպով. անդամաց մեծագոյն մասը ոչ հայերէն գրել կարդալ գիտէ և ոչ ալ թուրքերէն:

«Սղերդի համար ամենակարևորն եղող թաղական խորհրդի հետ գոյութիւն չունի նաև Կրօն. ժողովը, քահանայից անմիաբանութեան և իրարու հետ գժտեալ լինելնուն պատճառաւ:

«Սղերդի հայոց սոյն կացութիւնը տեղի տուած է բողոքականաց և պապականաց մրցման, այնպէս որ բողոքականք արդէն առած են 500 տունի չափ ժողովուրդ և ունին ժողովարան, արական-իգական վարժարան, քարոզիչ և չուկայի երես շրջուն ուսուցիչ. կաթոլիկները միայն ետ մնացած են, անոնք ալ այս օրերս սկսած են հաստատապէս հիմ դնել ի Սղերդ: Վերջերս վեց տուն հայեր, որոց մէջ է նաև Սղերդի արդի առաջնորդական տեղապահին հօրեղբօրորդին, Սարգիս Ստեփանեան, խնդրագիր տալով կաթոլիկաց տումարն արձանագրուեցան: Ասոնց յաջորդեց Պէրլիս Թէրճիման աղան որ տեղւոյն հայոց էն երևելիներէն է: Քառասուն տուն ալ ի մօտոյ կրօնափոխ լինելու տարաձայնութիւն կայ և կըսուի թէ Դոմինիկ կղերը Մուշի Գերապայծառէն հեռագրաւ հայ-կաթոլիկ քահանայ մը ուզած է:

«Բողոքականք, Դոմինիկք և Քաղդէացիք քանի մը եւրոպական և ասիական լեզուաց հմուտ, բարձր զարգացմունք ունեցող եւ տէր ներկայացուցիչներ կամ առաջնորդ ունին ի Սղերդ»:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Էնկիւրիի մէջ տիպար-ագարակի մը հաստատութեան խնդիրը ուսումնասիրելու համար Պօլսէն հոն ղրկուած Աղաթօն էֆէնտի այցելեր է ընկերակցութեամբ Արսլան էֆէնտի Էնկիւրիի շրջականերուն այլ և այլ կողմերը: Ասոնց քննութեան լիքն հետեւանք, որոշուեր է քաղքին մօտ արգասաւոր հողի մը վրա հաստատել այդ ագարակը, որու մէջ պիտի հիմնուի տեղական այծերուն տեսակն ազնուացնելու յատուկ հովուութեան դպրոց մը, ինչպէս նաև փոքրիկ անտառ մը:

Եօզղատի մէջ շաբաթէ մը ի վեր ատեն ատեն երկրաշարժներ կը զգացուին: Բարեբաղդաբար ոչ շէնքի և ոչ ալ մարդու վնաս պատահած չէ:

Քէմախ գաւառին մէջ որ Կարնոյ նահանգին կը վերաբերի, հազիւ թէ 10 գիւղ կը գտնուի հայաբնակ. մնացած գիւղերը մեծ մասամբ տաճկաբնակ և մէկ մաս ալ քրդաբնակ են: Արդէն երկիրն ալ բոլորովին ապառաժոտ է. Եփրատ գետըն իր մէջ սեղմած է զայն: Երկու տարիէ ի վեր է որ արմտիքը միշտ թանգ է այստեղ, կամ լաւ ևս է ըսել, սով է: Այդ սոսկալի սովը մէկ կողմէն կը տանջէ խեղճ հայերը. իսկ միւս կողմէ աւելի սոսկալի եղած են այս գաւառի հարստահարող 4 եղբայր պէկերը, որոնք կը ծծեն խեղճ հայ գիւղացւոյն արիւն քրտինքով յառաջ բերած հողագործութեան արդիւնքը: Հայեր առանց անձնապաշտպանութեան իրաւունքի թողուած են բոլորովին քիւրտ և թիւրք հարստահարողներու քըմահաճոյքին:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, մայիս 16-ին

Սիմօն-պէյ Մագսուտ գնտակի վէրքէն կը տառապի տակաւին. բազմաթիւ անուանի բժիշկներէն զատ կը դարմանեն հիւանդը ոստիկանապետի և ծովային նախարարի անձնական բժիշկները: Չը նայելով բոլոր բժշկական օգնութիւններուն, վիրաւորվածը սաստիկ տանջանքներ կը կրէ վէրքէն. ցաւերը մեղմելու համար մարմնի մէջ անընդհատ մօրփիի սրսկումներ կընեն: Գնտակը տակաւին հանելու որոշում չը տրուեցաւ: Կենթադրուի թէ գնտակը գացած մխուած է աջ երիկամունքին մօտ տեղ մը: Ամեն առաւօտ դարմանող բժիշկները խորհրդակցութիւններ կը կատարեն: Հիւանդի վիճակը վերջին քանի մը օրը այնքան ծանրացաւ, որ բժիշկներէն ոմանք վերահաս մահը անխուսափելի կը համարէին, ուստի տանու քահանան հրաւիրուեցաւ զինքը հաղորդելու:

Սուլթանի և բոլոր թուրք աւագանիի վրա սաստիկ ազդած է Սիմօն-պէյի վրա արած սպանութեան այս փորձը:

Սուլթանը կանչած է ոստիկանութեան նախարարը և սաստիկ հրամաններ տուած է անմիջապէս գտնել բոլոր չարագործները, բոլոր մեղսակիցները և տոռվ գլխով բնաջինջ անել: Նազիմ պէյը ամեն միջոց գործ կը դնէ:

Նազիմ պէյ քանի մը անգամ ձերբակալուած սերաստացի Ստեփանն ու Թադէոսը հարցաքննութեան ենթարկեց և ջանաց անոնց ընկերներ և մեղսակիցներու անունները իմանալ, բայց անոնք չեն յայտնած:

Ամսոյս 18-ին և 19-ին նշանակուած էր գործի քննութիւնը: Սէկի թուրք թերթերը հրատարակեցին, որ այդ քննութիւնը տեղի ունեցաւ և 4 հոգի դատապարտուեցան, որոցմէ երկուքը՝ Թադէոս և Ստեփան մահուան (ասոնք են Սիմօն պէյը սպանել փորձողները), խանվէճի Համբարձումը 15, իսկ ոսկերիչ Ստեփանը 5-ամեայ բանտարկութեան: Թուրք թերթերը կը խոստանան դատավարութիւնը ի մօտոյ հրատարակել:

Սիմօն-պէյի սպանութեան օրը փորձած են այրել և պատրիարքի բնակարանը, բայց չուտ իմացուելով աջողած են մարել, տունը փրկել:

Աշըգեան տակաւին կը պնդէ իր հրաժարականի վրա. բայց կառավարութիւնը կը յուսայ ետ առնել տալ հրաժարականը: Բայց օր աւուր կարծես կառավարութիւնը կը յուսահատի, որովհետև պատրիարքին դեռ չը յաջողած համոզել, կը լսէ պատրիարքական փոխանորդ Ճէվահիրճեան վարդապետի հրաժարականի լուրը իր պաշտօնէն. Նա ամսոյս 16-էն չիջներ պատրիարքարան: Ճէվահիրճեանը ամսոյս 15-ին պատրիարքական կնիքը և գործերը կը յանձնէ և կը հրաժարի իր պաշտօնէն. ամեն յորդոր, խնդիր անօգուտ կանցնեն: Փոխանորդարանի գործերը առաժամաբար կը վարէ Խորէն քահանայ Փէհլիվանեան, քարտուղար կրօնական ժողովին: Դադարած են և բոլոր ժողովները:

Խ—րով

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, մայիսի 17-ին

Սովեալների անտանելի դրութիւնը բաւական մեծ ցաւ է պատճառել կովկասցի հայերին, որոնք վաղուց արդէն դրամական հանգանակութեամբ իրանց կարեկցութիւնը ցոյց են տալիս՝ քաղցից տանջվող ժողովրդի ցաւերը մեղմացնելով:

Մենք, Թաւրիզի հայերս, գրեթէ ամեն օր կարդում ենք այդ սովալլուկ թշուառների մասին սիրտ ցաւեցնող նկարագրութիւններ, հրաւէր՝ օգնելու սովեալներին, բայց այդ բոլորը ոյժ չունեցաւ մեր քաղաքացիների ապառաժ սրտերը կարեկցութիւնը շարժելու դէպի իրանց համարիւն եղբայրները:

Ասացէք, խնդրեմ, Թաւրիզի հայեր, մինչև երբ պէտք է ձեզ հեռու պահէք այսպիսի գործերից. Երբ պէտք է ապացուցանէք, որ դուք էլ հասարակութեան անդամ էք, և փոխադարձ պարտքեր ունէք կատարելու: Մի ամաչէք, ասեցէք, ո՞ր օրվայ համար է ձեր հարստութիւնը:

Հայոց կրթական «Սէր» ընկերութիւնը, նկատելով հասարակութեան անտարբերութիւնը, պաղսրտութիւնը այս հրաւէրների վերաբերութեամբ, և գլխաւորապէս ամօթ զգալով, որ բողոքականների քարոզիչը, հայ-բողոքական փոքրաթիւ համայնքի շրջանում հանգանակութիւն բանալով, հաւաքեց եօթանասուն թուման, ինքն էլ անգլիական հիւպատոսի կնոջ հովանաւորութեան տակ նախաձեռնեց յօգուտ սովեալների մի ներկայացում տալ, բայց մեր հաստափորներից մի քանիսը (չենք ուզում անունները տալ) առաջինը եղան, որ ընդդէմ «Սէր» ընկերութեան բարի ցանկութեան սկսեցին պրօպագանդա անել, արգելքներ յարուցանել, որպէս զի այս գործը գլուխ չը գայ: Այդ պարոնները ասում են. «ինչու այս ընկերութիւնը առանց մեզ, աղաներիս, մասլահաթի ձեռնամուխ է լինում սովեալների օգտին ներկայացում տալու. չենք ուզում»:

Մենք յոյս ունենք, որ «Սէր» ընկերութիւնը ուշադրութիւն անգամ չի դարձնի այդ տեսակ ցեցերի բարբաջանքներին, և հիւպատոսի կնոջ հովանաւորութեան տակ, ու երկու թաղի ուսուցչական խմբի աջակցութեամբ գլուխ կը բերի այդ համակրելի գործը:

Ա.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Բէլգրադից հաղորդում են, որ սերբիական թագաւորի Կ. Պօլիս գնալը յետաձգված է՝ բօլգարական անցքերի պատճառով:

—«Daily News» լրագրի Վիէննայի թղթակիցը հաղորդում է, որ Ստամբուլով, մինիստրական ճգնաժամից երեք օր առաջ, հրամայեց ազատել բոլոր քաղաքական կալանաւորներին:

—Պարիզում խօլերայի չորս դէպք է եղել:

—«Nat. Zeit.» լրագրի Հռօմի թղթակցի խօսքերով, իտալական կառավարութեան դրութիւնը չափազանց կրիտիկական է: Միակ ելքը՝ կամ ֆինանսների մինիստր Սօնինօի հրաժարականն է, կամ պարլամենտի լուծումն:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 մայիսի: Բարձրագոյն հրովարտակներ. 1) Անհրաժեշտ համարելով կայսերանիստ քաղաքների ապահովութեան բարձր տեսչութիւնը, նոյնպէս և ճանապարհների ապահովութեան գլխաւոր հսկողութիւնը Բարձրագոյն ճանապարհորդութիւնների ժամանակ յանձնել Մեր վստահութիւնը վայելող մի անձի, հրամայում ենք գեներալ-ադիւտանտ Չերէվինին ստանձնել յիշեալ պարտաւորութիւնները և սրանից յետոյ կոչվել Մեր օրապահ գեներալ, թողնելով գեներալ-ադիւտանտի կոչման մէջ, և 2) իսկական պետական խորհրդական Ֆէդօսէևին հրամայում ենք լինել Մեր օրապահ գեներալի դիւանատան կառավարիչ: Բարձրագոյն հրամայված է զինուորակոչի հրաւիրել 1894 թւին, զօրքը և նաւատորմը լրացնելու համար, 270,000 հոգի: Թէրէքի և Կուբանեան շրջանների ու Անդրկովկասի տեղական ազգաբնակութիւնից կանչել 2,400 հոգի, հաշւելով 100 հոգի օսեր:

ՊԱՐԻԶ, 27 մայիսի: Պատգամաւորների ժողովում երէկ խօսում էր արտաքին գործերի մինիստր Գանոտօ՝ Կօնգօ պետութեան Անգլիայի հետ նորերս կապած պայմանագրի և Նեղոսի ակունքի վրա ազդեցութիւնը իրանց մէջ բաժանելու մասին, որի դէմ բողոքեցին Ֆրանսիան և Գերմա-

նիան: Գանոտօ յայտարարեց, որ անգլօ-կօնգօյեան պայմանագիրը միջազգային հարց է յարուցանում Աֆրիկայում և չօշափում է Ֆրանսիայի իրաւունքները, որ Ֆրանսիան անգլօ-կօնգօյեան պայմանագիրը չեղած է համարում և իր գործողութիւններով կապացուցանի, որ կարող է պաշտպանել իր իրաւունքները և որ ֆրանսիական կայարանները պաշտպանելու համար ուղարկված են զօրքեր: Պատգամաւորների ժողովը հաւանութիւն տուեց կառավարութեան յայտնած կարծիքներին միաձայն:

ԼՕՆԴՕՆ, 28 մայիսի: Չինական գեներալ Տինգ, որին յանձնված է ճնշել ապստամբութիւնը Մանչուրիայում, ճանապահ ընկաւ Կիրին: Բանը նրանումն է, որ չինական գաղթականները ունէին հողեր, որոնք ազատված էին կապալավճարից 40 տարի ժամանակով, բայց չը նայելով այն բանին, որ մինչև ժամանակամիջոցի լրանալը էլի մնում է 2 տարի, մանչուրական աւագները սկսեցին ուժով կապալավճար առնել. գաղթականները դիմադրութիւն են ցոյց տալիս. աւագները միացան շարժմանը, նպատակ ունենալով՝ կայսերական իշխանութեան դէմ զինուորված ապստամբութեան բնաւորութիւն տալ այդ շարժմանը: Տինգուին տուած հրահանգների մէջ ասված է, որ նա պէտք է ընթացք տայ օրինական պահանջներին, երկրագործներին և աւագներին զանազանէ միմեանցից և մանաւանդ գործէ վերջինների դէմ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 մայիսի: Թագաւոր կայսրը Մեծ իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչի և Մեծ իշխանուհի Օլգա Ալէքսանդրովնայի հետ տեղափոխվեց երէկ Գատչինոից Պետերհօֆ:—Լուր կայ, որ պետական խորհուրդը հնարաւոր է համարել ճանապարհորդական տոմսակներից վերցնել պետական տուրք 15%-ի չափով, փոխանակ այժմեան 25%-ի:—Ֆինանսների մինիստրի խորհրդի անդամ Զագուբին 2 տարով ուղարկվում Չինաստան, Եապօնիա, Կորէյա և Միացեալ-Նահանգները Չինական և Դեղին ծովերի նաւահանգիստները քննելու, Ռուսաստանի համար ամենաշահաւէտ պայմաններով առևտրական յարաբերութիւններ կապելու նպատակով:—Ներկայ տարին Պետերբուրգում կը լինի օդապարիկային կլուբ. դրա համար միջոցներ են գտնված և կլուբի կանոնադրութիւնը կը հաստատվի:

ՍՕՖԻԱ, 29 մայիսի: Ռուշչուկի միտրոպոլիտ Գրիգորի, պրինց Ֆէրդինանդին ուղղած ճառի մէջ ասեց, որ գահի, ժողովրդի և եկեղեցիների համար նշանաւոր անցքերից յետոյ, առաջին անգամն է, որ սինօդը հնարաւորութիւն ունեցաւ գումարել սովորական նստաշրջանը և շնորհաւորել իշխանին նրա ամուսնութեան և նրա որդու ծնունդի պատճառով: Սինօդը համոզված է, որ գահաժառանգը կրթութիւն կառնի ժողովրդական ոգւով և ժողովրդական աւանդութիւնների համաձայն, որպէս զի երկրի բարեյաջողութեան առաջին գրաւականը դառնայ:—Համարեա բոլոր վարչական իշխանութիւնները, ըստ երևոյթին, չտապեցին միանալ նոր կառավարութեան հետ: Մի քանի քաղաքային վարչութիւններ, որոնք պաշտպանում էին նախկին կառավարութիւնը, հրաժարական տուեցին:

ՊԵՏՐՕԶԱՎՕԴՍԿ, 30 մայիսի: Այսօր արդարադատութեան մինիստրը բացեց այստեղ նահանգական դատարան: Քաղաքը զարդարված է դրօշակներով:

ՍՕՖԻԱ, 30 մայիսի: «Свобода» լրագրում հրատարակված է դիմադրական կուսակցութեան արտաքին քաղաքականութեան պրօգրամը: Ազատամիտ կուսակցութիւնը ձգտում է պաշտպանողական և յարձակողական դաշն կապել Թիւրքիայի հետ և աշխատում է, որ երեքպետեան դաշնակցութիւնն ու Անգլիան պաշտպանեն բալկանեան քաղաքականութիւնը: Ծրագրի մէջ մատնացոյց է անվում բալկանեան պետութիւնների հետ, մանաւանդ Ռումինիայի հետ յարաբերութիւններ պահպանելու անհրաժեշտութեան վրա, նոյնպէս և ձգտումն ճանաչել տալ պրինցին, բայց առանց այնպիսի զիջումների, որոնք կարող են կործանել երկրի անկախութիւնը և պրինցի դրութիւնը:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Մայիսի 27-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	93 ր.	40 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45 ր.	67½ »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	37 »	— »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	51 »
Մաքսային կուպօններ — . .	150 »	25 »
Արծաթ — — — . .	— »	— »
Բորսային դիսկօնտ — . .	5 »	7 »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի .	100 »	75 »
— — — — 2-րդ .	100 »	75 »
— — — — 3-րդ . .	— »	— »
5% ոսկեայ ռէնտա 1884 թ. . . .	— »	— »
4½ ոսկեայ փոխառութիւն. . .	160 »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	100 »	75 »
— — — 3-րդ —	100 »	75 »
— — — 4-րդ —	— »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	247 »	75 »
— — երկրորդ —	225 »	75 »
Պետական երկաթուղային ռէնտա.	102 »	50 »
4½ ռէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	96⅝ »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101 »	50 »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	101⅛ »	— »
4½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	101 »	— »
4½% գրաւական թղթեր կալուած.		
Պետերբ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	154 »	25 »
— — — թղթադ. .	100 »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները.	102⅛ »	— »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	75 »
Օդեսայի — —	101 »	— »
Թիֆլիսի — —	99 »	50 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	101 »	— »
— — Քութայիսի — .	101 »	— »

Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրութիւնը թոյլ է:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԷԼԻՔ-ԱԶԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թեմական իշխանութեան հրամանով, առաջիկայ յունիս ամսի 5-ին, առաւօտեան 12 ժամին, ս. պատարագից յետոյ պէտք է կատարվի կաթողիկէ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ հոգաբարձութեան պատգամաւորաց ընտրութիւնը. վասն որոյ սրանով խնդրում եմ յիշեալ եկեղեցու ծխականներին նշանակեալ օրը և ժամին շնորհ բերել նոյն եկեղեցին՝ մասնակցելու ընտրութեան:

Գործակալ եկեղեցեաց հայոց ս. մ. Տփխիսի՝ Գիւտ քահ. Աղանեանց

(№ 61) 1—2

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ հոգաբարձական խորհրդարանում այս յունիս ամսի 8-ին, երեկոյեան 8 ժամին, կը լինի աճուրդ կապալով տալու անասնանոցի երեք կրպակները իր նկուղներով, որոնք գտնվում են քաղաքիս 3-դ մասում, Սալդատսկի բազարի մօտ, Կուզնեցկի փողոցում: Պայմանաթուղթը կարելի է կարդալ հոգաբարձութեան դիւանատան մէջ ամեն օր, բացի կիրակի և տօներից, առաւօտեան 10—12 ժամին: 1—1

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ

ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ընդունում է երթևեկ, կիսաթոշակաւոր և թոշակաւոր աշակերտներ: Պատրաստում է կլասիքական գիմնազիայի, ռէալական ուսումնարանի, կադէտների կորպուսի և այլ միջնակարգ ուսումնարանների համար:

Թիֆլիս, Գանօվսկայա փողոց, № 11, սեփական տուն:

(№ 35) (եր. և շ.) 18—25

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ

ԴՊՐՈՑ—ՊԱՆՍԻՕՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ

Մնում է Թիֆլիսում (Միխայլովսկայա փողոց, № 154) և ընդունում է ամառը երեխաներ՝ բոլոր դպրոցների համար նախապատրաստելու:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶՈՒՄ չորեքշաբթի օրերը մանուկների համար ածվում է եռաժշտութիւն 5-ից մինչև 8 ժամը երեկոյեան: Բացառապէս ԱՅԴԻՈՎ օգտվել ցանկացողները, թէ չորեքշաբթի և թէ ուրիշ օրերը, կարող են հարցնել պայմանների մասին:

(№ 59 հինգ.) 2—5

!Զգուշացէք կեղծումներից!

Հիգիէնական

ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ

Գ. Ֆ. ԻՐԳԷՆՍ

պրօվիզօրի:

Ոչնչացնում է երեսի դեղին բծեր, մաքրում է արևից այրվածը, ոչնչացնում է պզուկներ և քրտինքը: Առաջարկվում է որպէս տուալէտի անուշահոտ սապօն բարձր տեսակի: Ոսկի մեդալ՝ 1893 թ.

Գինը կտորի համար 50 կոպ., ½ կտոր՝ 30 կ.: Ծախվում է բոլոր դեղագործական մագազիններում և դեղատներում:

Գլխաւոր պահեստ ամբողջ Ռուսաստանի համար: Գ. Ֆ. Իրգէնսի մօտ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ: Դէպօ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ. Դեղագործ. ապր. Կովկ. Ընկ. պահեստում, Ծուրինովի, Պօպօվի և Ազմուրօվի դեղատներում և Արիստակովի մօտ: (ե.) (№ 126) 6—12

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

ՍՐԻՆԳԻ (Արշակ Մեհրաբեանի)

Առանձին գրքով լոյս տեսած աշխատութիւնները:

1) ԵՐԵԽԱՅՐԻՔ պատկերազարդ, ա. գիրք 50 կ.
2) » » բ. » 50 »
3) » » գ. » 50 »
4) » » դ. » 50 »
5) ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ 1880—90) . . 60 »
6) ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (1884—90) (տպված Մօսկվայում) . . . . 20 »

Այս աշխատութիւնները կարող են ստանալ բարդավճարով (налож. плат.) դիմելով հեղինակին (առանց ճանապարհածախս վճարելու) այս հասցէով. Тифл. Аршаку Меграбянъ (Срингъ):

—

Պատրաստ է 7) «ՓՈՔՐԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ» մանկական գրքոյկը. պատրաստվում է 8) «ԾԻԼԵՐ», հատուածներ մանուկների համար. 9) «ՍԷՐ և ՎԻՇՏ», ժողովածու ոտանաւոր և արձակ բանաստեղծութիւնների:

(№ 1) 10—10

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА

HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ" գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նոմէրներ որոնց սարք ու կարգը ամենալաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման: Նոմէրների գինը 50 կոպէկից մինչև 3 րուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ" և „Նոր-Դար" լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: կայ ռէստօրան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիսներ:

Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում:

(№ 21) 83—130 (շ.)

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ

ցՅ1-ն Մայիսի 1894

ՊԱՀԱՆՋՔ	Թիֆլիսում	Բաժնի և Բաթումի բաժն.	Ընդամենը
1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)........	162,355—78	165,024—39	327,380—17
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկ. բաժնում.	117,562—23	275,300 —	392,862 23
3. Զեղչ. (Disconto) մուրհ. երկու ստորագրութ.	3,433,279—25	1,258,233—16	4,691,512—41
4. Զեղչ. մուրհ. մի ստոր. ապահ. տոկոս. թղթ.	40,000 —	— —	40,000 —
5. Զեղչումն տոկոսաբեր թղթ., կտրօն. և այլն.	78,361—08	20,023—61	98,384—69
6. Փոխատուութիւն գրաւականով՝			
ա) Պետութիւնից ապահ. տոկոսաբ. թղթերի.	1,115,809—95	614,796—18	1,730,606—13
բ) » ոչ ապահ. » »	249,410 —	19,345 —	268,755 —
գ) ապրանքների	72,867 —	452,829 51	525,696—51
դ) Ոսկւոյ և արծաթի....................	— —	51,920—35	51,920 35
7. Բանկի պատկանեալ տոկոսաբեր թղթեր.	660,949—70	55,636—08	716,585—78
8. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր.	150,288—72	1,482—09	151,770—81
9. Տոկոսաբեր թղթեր պահեստի դրամագլխի...	228,206—45	— —	228,206—45
10. Թղթակիցներ՝			
ա) Նոցա հաշիւը (Loro).....................	4,732,656—02	— —	4,732,656—02
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro)................	4,640,257—25	— —	4,640,257—25
11. Բաժինների հաշիւը կենտր. վարչ. հետ....	1,241,962—69	— —	1,241,962—69
կենտրօնական վարչութեան հաշիւը բաժինների հետ	— —	238,175—62	238,175 62
12. Գնումն և վաճառ. արժեթղթ ըստ յանձնար.	59,500 —	— —	59,500 —
13. Պայմանաժամն անցուցած փոխատուութիւն.	32,650 —	7,320 —	39,970 —
14. Բողոքված մուրհակներ........................	3,025 —	1,000 —	4,025 —
15. Ընթացիկ ծախսեր............................	26,161—48	12,619—02	38,780—50
16. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր.....	3,423—96	2,771—46	6,195—42
17. Յետ ստացուելիք ծախսեր..................	8,813—94	14,409—09	23,223—03
18. Անշարժ կալուածք............................	— —	47,622—65	47,622—65
Ր. Ա.	9,057,540—50	3,238,508—21	12,296,048—71

ՊԱՐՏՔ	Թիֆլիսում	Բաթումի և Բաթումի բաժն.	Ընդամենը
1. Հիմնական դրամագլուխ..................	1,000,000 —	— —	1,000,000 —
2. Պահեստի դրամագլուխ....................	228,279—85	— —	228,279—85
3. Դրամական աւանդներ՝			
ա) Պայմանաժամով	3,510,160 —	580,181 —	4,090,341 —
բ) ց'Պահանջ..............................	246,275 —	123,632 —	369,907 —
գ) Ընթացիկ հաշւում հասարակ..........	978,910—54	977,490—63	1,956,401—20
դ) » » պայմանաւոր..........	— —	153,476—20	153,476—20
4. Մասնաւոր հաշիւ պետ. բանկայի Թիֆլ. բաժն. ապահովված մուրհակներով . . .	85,000 —	— —	85,000 —
5. Զեղչումն մուրհակների պետական բանկի Թիֆլիսի բաժնի........................	310,900 —	— —	310,900 —
6. Թղթակիցներ՝	— —	— —	— —
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)..................	5,257,656 25	— —	5,257,656—25
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro)...............	4,849,644—52	— —	4,849,644—52
7. Բաժինների հաշիւը կենտ. վարչութ. հետ.	— —	1,264,902—79	1,264,902—79
կենտրօն. վարչութ. հաշիւը բաժին. հետ.	273,209—82	— —	273,209—82
8. Բանկի բաժնետոմսերու անվճար կտրօնների բաշխը........................	24,402—92	— —	24,402—92
9. Չը վճարուած տոկոսներ, աւանդների, ընթացիկ հաշիւների և այլ գործողութեանց..........................	86,837—14	23,737 01	110,574—15
10. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ	127,874—48	70,475—90	198,350—38
11. Փոխանցիկ գումարներ...................	78,389—98	44,612—68	123,002—66
12. Բողոքված մուրհակները..................	— —	— —	— —
13. Արդիւնք 1893 թ.	— —	— —	— —
Ր. Ա.	9,057,540—50	3,238,508—21	12,926,048—71

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 30 Мая 1894 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.